

vasthouden aan bestaande gebruiken. *De controleerende geneeskundige moet veel meer dan tot dusverre worden te baat genomen!* Want als ik den toestand elders raadpleeg, dan wijst deze in die richting".... „In een uitvoerig, op praktische ervaring baseerend, modern boek¹⁾ lees ik over de zaak in kwestie: „De behandelende geneesheer kan niet altijd met de vereischte gestrengheid den strijd tegen het misbruik maken van de kas voeren"; en ook deze passage, voorkomend in een vergelijking van de gezamenlijke fondsen: „voor uitkeering is bij *alle* fondsen een behoorlijke schriftelijke aanmelding der ziekte bij een bestuurslid noodig.... *veelal* moet er een verklaring van een geneesheer bijgevoegd zijn.... *enkele* kassen staan toe, dat de patiënten zulk een verklaring door den huisdokter laten teekenen". De gecursiveerde woorden geven duidelijk te kennen, dat in Zwitserland men er sterk toe neigt, den behandelenden geneesheer ter wille te zijn, hem te ontslaan van de „ziekenbriefjes", en aldus de ziekenbehandeling ook in de ziekenfondspraktijk tot een hooger peil op te voeren."

PINKHOF.

INGEZONDEN.

WITTEBROOD OF KROPBROOD?

Prof VAN LEERSUM en dr. MUNK weerspreken niet mijn gevolgtrekking „dat bij de bereiding (van de bij hun proeven gebruikte broodsoorten) niet van dezelfde tarwe was uitgegaan, of dat het wittebrood melkbrood was, zoo niet beide het geval was". Het is dus duidelijk, dat hun vergelijkenden proeven een principieele fout aankleeft. En die fout is niet gering, al moge het louter aan het toeval te wijten zijn, dat zij „voor het kropbrood steeds de laagste en voor het wittebrood steeds de hoogste der door hen gevonden stikstofwaarden in rekening gebracht hebben". Want een feit is het dan toch maar, dat — hoewel, zooals zij aangeven, het brood destijds telkens van samenstelling veranderde — het bij hun proeven genuttigde kropbrood doorlopend slechts 1.15 pCt. stikstof bevatte tegen 1.79 pCt. in het wittebrood. Aangezien nu een aanzienlijk deel van de stikstofuitscheiding in de ontlasting niet van het voedsel, maar van het lichaam zelf afkomstig is, zal die uitscheiding, in procenten uitgedrukt, natuurlijk des te hooger uitvallen, naarmate de hoofdsom (in casu de stikstofinvoer) kleiner is. Zie bijv. hun tabel X: bij gebruik van kropbrood wordt langs den darm uitgescheiden 1.695 gr. stikstof, bij wittebrood 1.465 gr. stikstof, een betrekkelijk gering verschil. Doch in procenten van de met het brood opgenomen stikstof worden de cijfers 54.2 tegen 28.2! Ik herhaal dus, dat zij vergelijkende proeven hadden moeten nemen met broodsoorten, welke zij wisten, dat uit gezift en ongezift meel van *dezelfde* tarwe en zonder gebruik van melk bereid waren, en ik durf beweren: 1°. dat zij dan voor het gezifte meel een lager stikstofgehalte zouden hebben gevonden dan voor het ongezifte, en 2°. dat zij veel geringer verschillen in de procentische stikstofuitscheiding zouden hebben aangetroffen dan thans bij hun proeven het geval is geweest.

Wanneer prof. VAN LEERSUM en dr. MUNK met klem meenen te moeten opkomen tegen mijn bewering, dat hun rekening minder zuiver zou zijn, omdat zij het andere voedsel verwaarloosd hebben, en trouwens het gewicht dezer opmerking niet gevoelen, omdat de gewraakte voedingsmiddelen ook in de wittebroodperiode genuttigd werden, zien zij over het hoofd, dat die opmerking bedoelde te doen uitkomen, waarom hun cijfers niet goed vergelijkbaar zijn met die van andere onderzoekers.

Mijn bezwaar, dat stikstofverlies nog geen eiwitverlies beteekent, wordt door hen enkel weersproken met een teleologische beschouwing, welke even goed of even slecht — al naar men wil — zou kunnen dienen om mijn bewering te staven.

Wanneer ik een en ander afding op hun uitspraak, dat het hoornvee van de zemelen niets laat verloren gaan en de voor ons ontoegankelijke stikstof weet machtig te worden en in vleesch- en melk-eiwitstoffen om te zetten, gaan zij daarop niet in,

¹⁾ Dr. E. NIEDERER, *Das Krankenkassenwesen der Schweiz*, 1914, op bldz. 222 en 235.

doch wenden het over een anderen boeg en noemen de melk een kostbaar voedsel, omdat daardoor . . . . . muizen kunnen gered worden. In verband hiermede moet ik opkomen tegen hun voorstelling, die wellicht niet zoo bedoeld is, maar dan toch bij den lezer gewekt wordt, alsof volgens mij in zemelen het eenige redmiddel tegen de schadelijke gevolgen van eenzijdige en onvolledige voeding is gelegen. Trouwens wat dienomtrent door hen wordt aangevoerd, hadden zij moeten richten aan het adres van RÖHMANN, dien ik enkel aanhaalde met het oog op hun gezegde, dat diens aanval de leer der vitaminen op haar grondvesten had doen schudden. Zij vergeten m. i. ook wel wat te veel, dat het hun stellige uitspraak is geweest, volgens welke wittebrood als volksvoedsel boven krombrood de voorkeur verdient, dat dus op hen de bewijslast rust. Aangezien zij zelve vinden, dat onze kennis van deze materie nog zoo vol leemten zit, hadden zij dan maar met die uitspraak wat voorzichtiger moeten zijn.

En ten slotte hun opmerking, dat zij de nadeelen, die het gebruik van krombrood na zich sleept, op grond van ervaring, in polikliniek en private praktijk opgedaan, allicht beter kunnen schatten dan de hygiënist. Ik ben, hoewel niet blind voor de nadeelen, zoo vrij integendeel te gelooven, dat uit den aard der zaak de medicus-practicus daarop allicht een te eenzijdigen kijk krijgt. Hij ziet naar verhouding veel meer klagers dan tevreden.

Utrecht, 18 Juni 1917.

C. EIJKMAN.

PROF. VEIT EN DE ARTSENCURSUSSEN.

Het „In memoriam” van prof. NOLEN, gewijd aan prof. VEIT, waarvan ieder, die dezen hulpvaardigen, eenvoudigen geleerde nader mocht leeren kennen, met instemming kennis genomen zal hebben, voerde mijn gedachten terug naar den tijd, toen de artsencursussen, die tegenwoordig in verschillende plaatsen geregeld gehouden worden, nog tot de vrome wenschen behoorden.

Het voorstel der afdeling „Alphen en O.” voor de algemeene vergadering te Groningen, in 1895, ingezonden, waarbij voor het eerst in de Maatschappij het herhalingsonderwijs voor praktizeerende geneeskundigen aan de orde werd gesteld, was met instemming begroet, maar had langs den weg, dien het hoofdbestuur ter bereiking van het doel meende te moeten volgen, tot geen gevolg geleid. De afdeling besloot daarom nogmaals een poging in het werk te stellen en richtte zich in 1899 tot prof. VEIT, van wien haar bekend was, dat hij haar streven een warm hart toedroeg. De hoogleeraar verklaarde zich bereid, gedurende de maand Juni, den Zaterdagmorgen beschikbaar te stellen om de kennis op verloskundig en gynaecologisch gebied van een twaalfstal om Leiden praktizeerende artsen op te frisschen en aan te vullen, en door zijn krachtigen steun mocht het het volgende jaar gelukken, met medewerking van eenige andere hoogleeraren, een meer uitgebreiden cursus tot stand te brengen, die door ongeveer twintig deelnemers gevolgd werd.

Het kwam mij voor, dat met een enkel woord van erkentelijkheid te dezer plaatse gewezen mocht worden op de hulp, die prof. VEIT, als een der eersten in ons land, heeft willen verleen om het herhalingsonderwijs voor praktizeerende geneeskundigen te bevorderen.

's-Gravenhage, 18 Juni 1917.

C. DEKKER.

OVER PHAGOCYTOSE.

Met een enkel woord moet ik nog wel even op dit onderwerp terugkomen om collega OUWELEEN te antwoorden op zijn vorig schrijven.

In de eerste plaats dan zoekt men tevergeefs naar het bewijs van zijn gezegde, dat anderen proefondervindelijk het tegengestelde zouden hebben aangetoond van wat door mij in dezen is beweerd. De bewering, dat ik als vaststaande zou aannemen, dat bij de werking van stoffen het percentage der phagocyteerende leucocyten in den regel hetzelfde kan blijven, ofschoon het aantal gefagocyteerde partikels geheel verschillend kan zijn, dat dus phagocytair en procent-index afhangen van verschillende factoren, is minder juist (men vergelijk mijn stukken in dit *Tijdschrift* en de